

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Prawne aspekty bezpieczeństwa w bibliotece : wybrane zagadnienia

Author: Błażej Mądrzycki

Citation style: Mądrzycki Błażej. (2015). Prawne aspekty bezpieczeństwa w bibliotece : wybrane zagadnienia. "Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy" (2015, nr 4, s. 81-91).

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

PRAWNE ASPEKTY BEZPIECZEŃSTWA W BIBLIOTECIE – WYBRANE ZAGADNIENIA

Wprowadzenie

Biblioteka jest miejscem gromadzenia, przechowywania i udostępniania zbiorów, swoje zadania realizuje za pośrednictwem zatrudnionych w niej pracowników-bibliotekarzy¹. Proces pracy w bibliotece musi być zorganizowany w odpowiednim reżimie wymagającym zapewnienia bezpieczeństwa zarówno zatrudnionej obsługi, jej użytkowników, ale również zgromadzonego księgozbioru. Pojęcie bezpieczeństwa w bibliotece należy rozpatrywać zatem z różnych perspektyw:

- 1) bezpieczeństwa pracowników biblioteki i jej użytkowników;
- 2) bezpieczeństwa mienia pracodawcy, w tym również zbiorów zgromadzonych w bibliotece – wiąże się z tym konieczność analizy przepisów dotyczących pracowniczej odpowiedzialności za szkody powstałe w mieniu pracodawcy;
- 3) bezpieczeństwa mienia osoby trzeciej.

Podstawowym aktem prawnym obejmującym regulacje dotyczące działalności bibliotecznej jest ustawa o bibliotekach (Ustawa o bibliotekach, 1997). Akt ten wskazuje główne zasady funkcjonowania bibliotek oraz ogólne wymogi, od których zależy możliwość wykonywania zawodu bibliotekarza – nie obejmuje on swym zakresem zagadnień związanych z bezpieczeństwem w zatrudnieniu, stosowne przepisy zawarte są w kodeksie pracy.

¹ Ustawa z 1968 roku, jako pierwsza w Polsce uznała bibliotekarzy za odrębną grupę zawodową (Ustawa, 1968).

1. Bezpieczeństwo i higiena pracy

a) Obowiązki pracodawcy

W treść każdego stosunku pracy² bez względu na rodzaj i typ pracodawcy wpisany jest obowiązek ochrony zdrowia³ i życia pracowników (Wróbel, 2014, s. 95). Za sferę ochrony życia i zdrowia pracowników odpowiedzialne są przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy (bhp)⁴.

Bezpieczeństwo i higiena pracy jako pojęcie uważane jest za „zespół warunków zapewniających wyeliminowanie lub ograniczenie ujemnego wpływu środowiska pracy na organizm pracowników”, bądź też „dział ochrony pracy mający na celu zapobieganie wypadkom przy pracy oraz zapewnieniami nieszkodliwości dla zdrowia warunków pracy” (Wróbel, 2014, s. 94.)

Regulacje prawne dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy mają różne źródła i rangę. Można wskazać tutaj przepisy o charakterze powszechnie obowiązującym⁵, wynikające z ustawodawstwa zwykłego (w odniesieniu do bibliotek uniwersyteckich będą to m.in. przepisy ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym), oraz przepisy zawarte w specyficznych źródłach prawa pracy (Wyka, 2003, s. 105 i nast.).

Punktem wyjścia „podstawowych” powinności adresowanych do pracodawcy jest kodeks pracy (k.p.), jego art. 207 nakłada na pracodawcę⁶ obowiązek ochrony zdrowia i życia pracowników⁷ poprzez ich edukowanie w zakresie bhp. Pracodawca jest ponadto zobowiązany przekazywać pracownikom merytoryczną wiedzę o ewentualnych zagrożeniach zdrowia i życia, informować pracowników o regułach postępowania w przypadku

² Art. 301 kodeksu pracy również nakłada na pracodawcę obowiązek zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy osobom fizycznym wykonującym pracę na innej podstawie niż stosunek pracy (Ustawa, 1974).

³ Art. 66 ust. 1. Konstytucji stanowi „Każdy ma prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Sposób realizacji tego prawa oraz obowiązki pracodawcy określa ustawa” (Ustawa Konstytucja, 1997).

⁴ Pojęcie „przepisy bhp”, oznacza nie tylko przepisy prawne bhp, ale także przepisy regulujące bhp niebędące przepisami prawnymi. W świetle art. 9 § 1 k.p. pojęcie „przepisy prawa” oznacza przepisy kodeksu pracy oraz przepisy innych ustaw i aktów wykonawczych określające prawa i obowiązki pracowników i pracodawców. Oznacza to, że przepisami bhp są również przepisy innych ustaw i aktów wykonawczych, ale również regulacje wewnątrzzakładowe, (Kubot, 2013, s. 257 i nast.).

⁵ Ustawodawca zawarł przepisy bhp w różnego rodzaju aktach prawnych będących źródłem powszechnie obowiązującego prawa, m.in. w dziale dziesiątym k.p.

⁶ W szkołach wyższych i bibliotekach uczelnianych za zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków osobom pobierającym naukę oraz wykonującym pracę na uczelni odpowiada Rektor. Obowiązek taki nakłada na niego ustawa prawo o szkolnictwie wyższym, (Ustawa, 2005).

⁷ Przykładowy katalog pracowniczych obowiązków zapewniających pracownikom bezpieczeństwo w czasie świadczenia pracy określa art. 207 k.p.

awarii i innych sytuacji szkodzących zdrowiu i życiu. Poza tym pracodawca ma obowiązek przekazywania informacji o charakterze organizacyjnym, to jest o pracownikach wyznaczonych do udzielania pierwszej pomocy oraz wykonywania działań w zakresie zwalczania pożarów i ewakuacji w sytuacji zagrożenia (Wyka, 2014, s. 1147). W odniesieniu do szkół wyższych, więc i do działających w nich bibliotek, regulacje temu poświęcone skonkretyzowano w rozporządzeniu⁸. W jego treści ustawodawca odwołuje się do ogólnych przepisów dotyczących bhp w zakresie warunków, jakim powinny odpowiadać budynki i pomieszczenia uczelni⁹ oraz określa standardy ich przygotowania i wyposażania¹⁰.

Organizując bezpieczne i higieniczne warunki pracy, pracodawca nie jest więc zobowiązany wyłącznie wobec pracowników, odpowiada przede wszystkim za środowisko i warunki (Rozporządzenie, 2003), (Rozporządzenie, 2007), w których praca jest wykonywana¹¹.

b) Odpowiedzialność

Za stan bezpieczeństwa i higieny pracy odpowiedzialność ponosi pracodawca. Nieprzestrzeganie przepisów lub zasad bhp sankcjonowane jest na gruncie kodeksu pracy grzywną¹².

Szerszy reżim odpowiedzialności ustawodawca przewidział w odniesieniu do wypadków przy pracy. Poza regulacjami wymienionymi w k.p. pracodawca narażony jest również z tego tytułu na odpowiedzialność karną¹³ (Pawlak, 2010, s. 171 i nast.).

Pracownicy, którzy ucierpieli w wyniku wypadku, nabywają uprawnienia do odpowiednich świadczeń z ubezpieczeń społecznych (Ustawa, 2002). Uzupełniające odpowiedzialności odszkodowawczej, w zakresie roszczeń niepokrytych świadczeniami z ubezpieczenia społecznego, pracownicy mogą dochodzić na drodze cywilnoprawnej. Wówczas pracodawca poza

⁸ Rozporządzenia (Rozporządzenie, 2007) to określa, iż obowiązkowemu szkoleniu z zakresu bhp podlegają również osoby pobierające naukę.

⁹ Art. 4 ust. 1 zawiera odesłanie do rozporządzenia (Rozporządzenie, 2002).

¹⁰ Art. 4 ust. 2 i następne (Rozporządzenie, 2003).

¹¹ Zgodnie z podstawowymi zasadami prawa pracy „Pracodawca jest obowiązany zapewnić pracownikom bezpieczne i higieniczne warunki pracy”, art. 15 k.p.

¹² Art. 283 k.p. stanowi, „Kto, będąc odpowiedzialnym za stan bezpieczeństwa i higieny pracy albo kierując pracownikami lub innymi osobami fizycznymi, nie przestrzega przepisów lub zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, podlega karze grzywny od 1000 zł do 30 000 zł”.

¹³ Art. 220 (Ustawa, 1997) stanowi: § 1. „Kto, będąc odpowiedzialny za bezpieczeństwo i higienę pracy, nie dopełnia wynikającego stąd obowiązku i przez to naraża pracownika na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Nie podlega karze sprawca, który dobrowolnie uchylił grożące niebezpieczeństwo”.

wskazaną wyżej odpowiedzialnością karną za wykroczenia i przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu pracowników może ponosić także odpowiedzialność cywilną (Gersdorf, 2003, s. 9) za szkodę na osobie (uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia, a także krzywda), jakiej pracownik doznał wskutek niezapewnienia mu dostatecznego bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w związku z wykonywaną pracą¹⁴.

Należy również podkreślić, że obowiązek stosowania się do zasad i przepisów bhp nie dotyczy wyłącznie pracodawców. K.p. konkretyzując podstawowe obowiązki pracownicze wskazuje, że pracownik zobowiązany jest do przestrzegania przepisów oraz zasad bhp¹⁵. Nieprzestrzeganie przez pracownika zasad i przepisów bhp zgodnie z art. 108 k.p., ustawodawca kwalifikuje, jako przewinienie porządkowe. W takiej sytuacji pracodawca jest uprawniony do nałożenia na pracownika kary porządkowej: upomnienia, nagany lub kary pieniężnej (Dörre-Nowak, 2013, s. 412).

2. Bezpieczeństwo mienia biblioteki i odpowiedzialność za szkody

Inną sferą niebezpieczeństwa, mogącą wystąpić w bibliotece, są zagrożenia dotyczące zgromadzonego tam księgozbioru. Częstym i dokuczliwym problemem, z jakim muszą zmierzyć się biblioteki, są kradzieże książek i czasopism z czytelni i magazynów, szczególnie w warunkach wolnego dostępu. Dzieje się to głównie za sprawą użytkowników, próby wynoszenia książek z bibliotek są nagminnie. Skala zjawiska wciąż się nasila, nic więc dziwnego, że w bibliotekach obserwuje się rozwijanie procedur zmierzających do poprawy bezpieczeństwa zbiorów. Metody ochrony przybierają różnorakie postacie. Zakaz poruszania się po bibliotece w kurtkach, płaszczach, z torbami i plecakami dzisiaj już chyba nikogo nie dziwi. Niektóre biblioteki sięgają po znacznie dalej idące środki bezpieczeństwa, kontrolując użytkowników po wyjściu z biblioteki w sposób zbliżony do kontroli lotniskowej. Kolejną, często spotykaną metodą zabezpieczenia księgozbiorów jest wykorzystywanie nowoczesnych technologii, takich jak paski elektromagnetyczne reagujące z bramką radiową przy wyjściu z biblioteki. Ponadto coraz częściej przy drzwiach biblioteki czuwa ochrona. Jak się okazuje, przyjęte systemy bezpieczeństwa nie eliminują całkowicie kradzieży, ale jedynie ograniczają skalę zjawiska.

Kradzieże nie są jednak jedynym niebezpieczeństwem czyhającym na zbiory biblioteczne. Kolejnym kłopotem są liczne akty wandalizmu ze strony

¹⁴ (Wyrok, 2001), Wyrok określa uwzględnienie powództwa przeciwko pracodawcy o rentę i odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy, oparte na jego odpowiedzialności z czynu niedozwolonego (art. 415 i następne Kodeksu cywilnego), nie wymaga stwierdzenia, że przez zaniedbanie zapewnienia pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy pracodawca popełnił przestępstwo (np. art. 220 § 1, czy z art. 221 Kodeksu karnego z 1997 r.).

¹⁵ Art. 100 k.p. zawiera katalog podstawowych obowiązków pracowniczych (Ustawa, 1974).

użytkowników biblioteki, a czasem i samych jej pracowników. Skutecznym narzędziem zapobiegającym niszczeniu zbiorów i dewastacji wyposażenia biblioteki jest monitoring. Montowanie kamer ma działać prewencyjnie, świadomość bycia obserwowanym ma odstraszać potencjalnych sprawców od kradzieży i aktów wandalizmu.

Instalowanie monitoringu w bibliotece wiąże się z kontrolą zatrudnionych w niej pracowników – rodzi to z kolei pytanie o legalność stosowania tego typu rozwiązań. Poczynione w doktrynie i judykaturze analizy wskazują jednak, że ingerencja ze strony pracodawcy w tę część życia pracownika, która może mieć bezpośredni związek z wykonywaną pracą nie jest nielegalna¹⁶ (Golonka, 2010, s. 257), zatem monitoring w miejscu pracy należy uznać za mieszczący się w granicach dozwolonej kontroli pracowników. W konsekwencji monitoring w bibliotece poprawia bezpieczeństwo zgromadzonych w niej zbiorów a nawet samych użytkowników biblioteki. Zarejestrowane obrazy z monitoringu będą przydatne dla ustalenia grona odpowiedzialnych za szkodę, bądź też dla zwolnienia z odpowiedzialności odszkodowawczej bibliotekarzy. Należy bowiem zaznaczyć, że pomimo ochrony, licznych zakazów oraz umieszczania wielu urządzeń w dużej mierze bibliotekarz będzie głównym strażnikiem mienia zgromadzonego w bibliotece, może również ponosić odpowiedzialność za szkody w niej powstałe. Obowiązek dbania o mienie biblioteki (pracodawcy), niezależnie od rodzaju montowanych zabezpieczeń, ciąży na zatrudnionej w bibliotece obsłudze. Bibliotekarze, wypełniając zadania biblioteki, jako pracownicy mają obowiązek wykonywać pracę sumiennie i starannie, dbając przy tym o dobro pracodawcy i jego majątek. Naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych może uzasadniać wyciągnięcie w stosunku do bibliotekarza przewidzianej w prawie pracy odpowiedzialności.

Podstawowa forma odpowiedzialności pracownika-bibliotekarza dotyczyć będzie szkody wyrządzonej w mieniu pracodawcy. Art. 114 k.p., stanowi, że pracownik, który z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków pracowniczych, ze swej winy wyrządził pracodawcy szkodę, ponosi odpowiedzialność materialną (Niedbała, Ślebzak, 2012, s. 247). Na tej podstawie pracownik odpowiada za szkody wyrządzone w mieniu pracodawcy. Ze względu jednak na istniejący w bibliotece podział na strefy dostępne dla wszystkich użytkowników i strefy zamknięte, zakres odpowiedzialności w stosunku do bibliotekarzy będzie zróżnicowany. Większa część majątku współczesnej biblioteki znajduje się bowiem w strefie wolnego dostępu dla użytkowników. Obszar mienia, do którego dostęp ma nieograniczona liczba czytelników, jest trudny do ochrony¹⁷, narzędzia za pomocą, których biblio-

¹⁶ Stanowisko w tej sprawie zajął również Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 19 lutego 2002 roku (Wyrok, 2002), oraz w wyroku z dnia 19 maja 1998 roku (Wyrok, 1998).

¹⁷ Mając na uwadze, że na przestrzeni ostatnich czterech lat liczba użytkowników przestrzni w wolnym dostępie w czytelni Biblioteki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu

tekarz wykonuje swoje obowiązki, mogą się okazać w takiej sytuacji niewystarczające. Podstawową powinnością bibliotekarza jest wykonywanie obowiązków mieszczących się w zakresie zadań realizowanych przez bibliotekę. Bibliotekarz, jako łącznik pomiędzy zgromadzonymi zbiorami bibliotecznymi a zagubionym czytelnikiem, ma pełnić funkcję przewodnika. Nie oznacza to jednak, że bibliotekarz jest zobowiązany do samodzielnego sprawowania nadzoru nad każdym użytkownikiem korzystającym ze zbiorów bibliecznych, dlatego w określonych przypadkach będzie on mógł uwolnić się od odpowiedzialności. Zgodnie z art. 117 k.p., pracownik nie ponosi odpowiedzialności za szkodę w takim zakresie, w jakim pracodawca lub inna osoba przyczynił się do jej powstania albo zwiększenia. Pracownik nie ponosi również odpowiedzialności za szkody powstałe w związku z ryzykiem towarzyszącym działalności pracodawcy. Potencjalne zagrożenie uszkodzenia składników majątkowych (zbiorów, sprzętu elektronicznego) pozostających w wolnym dostępie, uzasadnia uwolnienie się od odpowiedzialności, gdy bibliotekarz nie był w stanie zapobiec powstałej szkodzie, do której doszło z przyczyn przez niego niezawinionych lub od niego niezależnych. Nie powinien ponosić również odpowiedzialności za okoliczności powstałe w wyniku zdarzeń losowych lub związanych ze specyfiką pracy¹⁸.

Nie należy jednak przyjmować, że pracownicza odpowiedzialność względem bibliotekarzy jest całkowicie wyłączona. Jak już wspomniano biblioteka podzielona jest na różne strefy dostępu. Zrozumiałe jest więc, że inaczej będzie kształtować się poziom odpowiedzialności bibliotekarzy za mienie znajdujące się w częściach biblioteki dostępnych dla wszystkich, a inaczej w częściach zamkniętych dla wolnego dostępu, dlatego przyjmuje się, że odpowiedzialność materialna pracownika zajmującego stanowisko biblioteczne za ewentualne szkody powstałe w zbiorach bibliecznych, nie ma charakteru bezwarunkowego (Howorka 2010, s. 54). Bibliotekarz będzie ponosił odpowiedzialność również za szkody w mieniu znajdującym się w strefie wolnego dostępu, do powstania których przyczynił się swoim nagannym zachowaniem albo też przez zaniechanie właściwego postępowania, nie podejmując odpowiednich działań, do jakich był zobowiązany; za szkody, które sam spowodował lub do których się przyczynił, zaniedbując swoje obowiązki (Howorka, 2010, s. 51). Konstrukcja pracowniczej odpowiedzialności, co wynika z przytoczonych powyżej przepisów, wskazuje, że generalną zasadą jest odpowiedzialność materialna wyłącznie za szkody zawinione, a więc za te braki czy zniszczenia,

Śląskiego kształtowała się pomiędzy 50 a 60 tys. użytkowników rocznie, trudno jest przyjąć, że za szkody powstałe w mieniu odpowiedzialność spoczywać będzie na bibliotekarzach tam zatrudnionych.

¹⁸ Zatem zdarzenia, takie jak zużycie sprzętu, jego awaria powstała w skutek normalnej eksploatacji czy uszkodzenia np. książek, komputerów, zbitcie szyby w bibliotece przez jej użytkowników, gdy bibliotekarz nie mógł lub nie był w stanie szkodzie tej zapobiec – stanowić będzie przesłanki umożliwiające uwolnienie się przez niego od odpowiedzialności.

które powstały w wyniku niedopełnienia obowiązków służbowych i to w sytuacji, gdy istniały warunki do należytego ich wykonania. Pracownik nie ponosi odpowiedzialności za szkody powstałe w wyniku naturalnego eksploataowania czy zużycia sprzętu i zbiorów. Obowiązek udowodnienia zaistnienia odpowiedzialności po stronnictwie pracownika spoczywa na pracodawcy¹⁹. Pracodawca zobowiązany jest również wykazać rozmiar szkody, za powstanie której pracownik ponosi odpowiedzialność (Howorka, 2010, s. 51).

Odpowiedzialność za mienie powierzone

Reżim odpowiedzialności materialnej za mienie powierzone jest surowszy od odpowiedzialności na zasadach ogólnych.

Wymiar odpowiedzialności pracownika za mienie powierzone nie jest uzależniony od stopnia winy pracownika. Niezależnie od tego, czy szkoda powstała z winy umyślnej czy nieumyślnej, pracodawca może domagać się od pracownika wyrównania jej w pełnym zakresie. Nie ma zastosowania tutaj reguła ograniczająca wysokość odszkodowania do granic trzymiesięcznego wynagrodzenia pracownika (Żurawska, Stuglik, 2003, s. 8). Pracodawca nie jest również zobowiązany do szerokiego procesu dowodzenia, musi jedynie wykazać fakt prawidłowego powierzenia mienia i powstania w nim szkody (Sadlik, 2008, s. 39). Uzasadnieniem surowszych reguł odpowiedzialności jest obowiązek zapewnienia przez pracownika szczególnego bezpieczeństwa składnikom mienia, które zostały mu powierzone z obowiązkiem zwrotu lub do wyliczenia się.

Przedmiotem powierzenia może być każdy składnik mienia, który pracownik może objąć w posiadanie i sprawować nad nim pieczę. Tym niemniej należy zwrócić uwagę, że ustawowym obowiązkiem koniecznym do zastosowania kwalifikowanej formy odpowiedzialności jest, poza prawidłowym jego

¹⁹ Materialna odpowiedzialność pracownika sprowadzona została do konieczności wystąpienia czterech przesłanek:

- 1. Bezprawne zachowanie pracownika** – rozumieć należy, jako naruszenie obiektywnych reguł staranności wymaganej przy wykonywaniu obowiązków pracowniczych.
- 2. Wina pracownika** – pracownik może ponosić odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną pracodawcy z winy nieumyślnej lub umyślnej, kwalifikacja rodzaju winy uzależnia granice majątkowe ponoszonej przez niego odpowiedzialności.
- 3. Szkada** – kodeks pracy nie zawiera definicji szkody. Przyjmuje się, że jest to uszczerbek w mieniu pracodawcy, przejawiający się w różnicy między aktualną wartością majątku a wartością, jaką posiadałby ten majątek, gdyby określone zdarzenie w postaci zawnionego zachowania się pracownika nie nastąpiło (Sadlik, 2008, s. 15).
- 4. Adekwatny związek przyczynowy** – oznacza to, że pracownik ponosi odpowiedzialność wyłącznie za normalne następstwa swoich działań lub zaniechań, z których szkoda wynika.

Dopiero łączne wystąpienie powyższych okoliczności oraz możliwość udowodnienia ich przez pracodawcę, umożliwia zastosowanie odpowiedzialności wobec pracownika, (Żurawska, Stuglik, 2003, s. 8).

powierzeniem, stworzenie przez pracodawcę okoliczności, umożliwiających pracownikowi sprawowanie pieczy nad mieniem (Sadlik, 2008, s. 39).

Trudno wyobrazić sobie nowoczesną bibliotekę, w której nie istniałoby udostępnianie prezencyjne. Z kolei przyjmując, że jedną z przesłanek odpowiedzialności za mienie powierzone jest zapewnienie przez pracodawcę możliwości sprawowania pieczy nad mieniem, w sytuacji, gdy pozostaje ono w strefie wolnego dostępu, zdaje się być trudne a wręcz niemożliwe do spełnienia. Pomimo zakazu poruszania się po bibliotece w kurtach, z torbami i plecakami nie można wykluczyć, że użytkownicy nie pokuszą się o przywłaszczenie mienia biblioteki. Pracownik biblioteki, wykonując swoje obowiązki w sposób należyty, nie będzie w stanie sprawować nadzoru nad wszystkimi użytkownikami korzystającymi ze zbiorów. Bibliotekarz zobowiązany jest przede wszystkim do wykonywania zadań związanych z usługami bibliotecznymi, nie jest więc możliwe, aby zajmował się wyłącznie ochroną księgozbiorów w wolnym dostępie. Bibliotekarze w zasadzie nie należą do grupy pracowników, którym powierza się mienie biblioteki z obowiązkiem zwrotu lub do wyliczenia się (Howorka, 2010, s. 52). Ten rodzaj odpowiedzialności nie jest jednak całkowicie wykluczony względem pracowników bibliotek. W praktyce bowiem można powierzyć bibliotekarzowi składniki mienia, jedynie jemu dostępne. Wówczas będzie on też ponosił odpowiedzialność za składniki pozostające w jego dyspozycji i pod jego opieką. W tej sytuacji można żądać od niego stosownego pokwitowania, ale również oświadczenia dotyczącego umiejętności i znajomości sposobów korzystania z mienia – bibliotekarz przyjmuje w ten sposób pełną odpowiedzialność za powierzone mu mienie (Howorka, 2010, s. 53). Nie jest również wykluczone wprowadzenie umowy o wspólnej odpowiedzialności za powierzone mienie (Rozporządzenie, 1974).

Ustawodawca, podobnie jednak jak przy odpowiedzialności na zasadach ogólnych, pozostawia w dyspozycji pracownika możliwość uwolnienia się od odpowiedzialności²⁰.

Wszelkie roszczenia pracodawcy dotyczące naprawienia szkody, wyrządzonej przez pracownika, wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków pracowniczych, ulegają przedawnieniu z upływem roku od dnia, w którym pracodawca dowiedział się o wyrządzeniu przez pracownika szkody, nie później jednak niż z upływem trzech lat od kiedy szkoda powstała.

Zdaje się, że obowiązujące na gruncie prawa pracy regulacje dotyczące odpowiedzialności spełniają swoją funkcję również względem bibliotekarzy. W moim przekonaniu ich właściwe zastosowanie dostatecznie zabezpiecza interes pracodawcy a co za tym idzie i jego mienia. Bezpiecznie czuć się mogą i bibliotekarze, bowiem za składniki mienia, nad którymi nie są

²⁰ Zgodnie z art. 124 § 3 k.p. pracownik ma możliwość uwolnienia się od odpowiedzialności, jeżeli wykaże, że szkoda powstała z przyczyn od niego niezależnych, a w szczególności wskutek niezapewnienia przez pracodawcę warunków umożliwiających zabezpieczenie powierzonego mienia.

w stanie sprawować pieczy (znajdujące się w wolnym dostępie) nie powinni ponosić odpowiedzialności odszkodowawczej.

3. Mienie osoby trzeciej

K.p. przewiduje również ochronę mienia osoby trzeciej, w razie wyrządzenia jej szkody przez pracownika²¹, przy wykonywaniu przez niego pracy. W takich sytuacjach odpowiedzialnym za szkodę jest pracodawca. Konstrukcja ta wprowadzona została w celu ochrony pracowników w przypadku wyrządzenia przy wykonywaniu pracy szkód osobom trzecim np. klientom pracodawcy czy też innym pracownikom. Za wyrządzenia takich szkód odpowiedzialność do wysokości wyrządzonej szkody ponosi za pracownika pracodawca. Nie oznacza to jednak, że pracownik jest całkowicie zwolniony z tej odpowiedzialności, będzie on bowiem odpowiadał przed pracodawcą, ale zgodnie z omówionymi powyżej ogólnymi zasadami pracowniczego odpowiedzialności.

Podsumowanie

Kwestie odnoszące się do bezpieczeństwa w procesie pracy zdają się być problematyką niezwykle istotną – przede wszystkim dla zatrudnionych. Szczególna rola bezpieczeństwa i higieny pracy sprowadza się do gwarancji konstytucyjnej. Jej poszczególne regulacje zawarte zostały m.in. w przepisach kodeksu pracy, ustawach, rozporządzeniach a nawet aktach wewnętrznych zakładowych.

Niewątpliwie istotne miejsce w tych regulacjach przypisać należy kodeksowi pracy, który reguluje podstawowe kwestie związane z bezpieczeństwem podczas wykonywania obowiązków pracowniczych oraz określa sankcje w razie ich naruszenia zarówno przez pracowników jak i pracodawców.

Doniosłość zagadnienia związanego z bezpieczeństwem niewątpliwie zajmuje ważne miejsce ze względu na wartość zbiorów gromadzonych w bibliotekach oraz pełnionych przez nią funkcji. Nie można zaprzeczyć, bowiem, że działalność biblioteczna odgrywa aktualnie niezwykle ważną rolę społeczną. Analiza sytuacji dotyczącej bezpieczeństwa w bibliotece pozwala na konstatację, iż obowiązujące regulacje prawne w zakresie bhp i odpowiedzialności nadają się przynajmniej w większości, w obecnym kształcie, do zastosowania względem biblioteki i jej pracowników.

Ze względu na ograniczenia redakcyjne szczegółowe omówienie każdego z powyższych zagadnień nie było możliwe. Liczę jednak, że niniejsza praca będzie wstępem do cyklu poświęconego sytuacji prawnej bibliotekarzy.

²¹ Art. 120 wprowadza zasady odpowiedzialności pracowników względem osób trzecich (Ustawa, 1974.)

Bibliografia

- Dörre-Nowak, D. (2013). Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna pracowników. W: K. W. Baran (red.), *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych* (s. 410–418). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Gersdorf, M. (2003). Odpowiedzialność cywilnoprawna pracodawcy za wypadki przy pracy. *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, 6, 9–16.
- Golonka, A. (2010). Granice dopuszczalnego monitoringu pracownika przy wykorzystaniu jego danych biometrycznych oraz audiowizualnych form nadzoru. W: Z. Góról (red.), *Kontrola pracownika. Możliwości techniczne i dylematy prawne* (s. 255–271). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Howorka, B. (2010). *Bibliotekarz i prawo*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Howorka, B. (2014a). O specjalistach i nie tylko o nich. *Bibliotekarz*, 11, 45–49.
- Howorka, B. (2014b). O stanowiskach, funkcjach i wynagrodzeniach bibliotekarzy. *Bibliotekarz*, 7–8, 55–58.
- Kubot, Z. (2013). Przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy. W: B. M. Cwiertniak (red.), *Aktualne zagadnienia prawa pracy i polityki społecznej* (s. 257–261). Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza Humanitas.
- Niedbała, Z., Ślęzak, K. (2012). Odpowiedzialność pracownika, jej rodzaje, podstawy i sankcje. W: Z. Niedbała (red.), *Prawo pracy* (s. 246–268). Warszawa: LexisNexis.
- Pawlak, L. (2010). *Przestępstwa i wykroczenia przeciwko indywidualnym i zbiorowym prawom pracowników*. Warszawa: Oficyna Prawa Polskiego.
- (Rozporządzenie, 1974). Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wspólnej odpowiedzialności materialnej pracowników za powierzone mienie z dnia 4 października 1974 r. (Dz.U. 1996, nr 143 poz. 663 tekst jedn.).
- (Rozporządzenie, 2002). Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie z dnia 12 kwietnia 2002 r. (Dz.U. 2003, nr 75 poz. 690).
- (Rozporządzenie, 2003). Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy z dnia 26 września 1997 r. (Dz.U. 2003, nr 169 poz. 1650).
- (Rozporządzenie, 2007). Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy w uczelniach z dnia 5 lipca 2007 r. (Dz.U. 2007, nr 128 poz. 897).
- Sadlik, R. (2008). *Odpowiedzialność materialna i porządkowa pracowników*. Gdańsk: Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr.
- (Ustawa, 1968). Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach. (Dz.U. 1996, nr 152 poz. 722).
- (Ustawa, 1974). Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy. (Dz.U. 2014, poz. 1502 tekst jedn.).
- (Ustawa, 1997). Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. (Dz.U. 1997, nr 88 poz. 553.).
- (Ustawa o bibliotekach, 1997). Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. (Dz.U. 1997, nr 85 poz. 539).

- (Ustawa, 2002). Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. (Dz.U. 2009, nr 167 poz.1322 tekst jedn.).
- (Ustawa, 2005). Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. (Dz.U. 1212 poz. 572 tekst jedn.).
- (Ustawa Konstytucja, 1997). Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. (Dz.U. 1997, nr 78 poz. 483).
- Wróbel, A. (2014). Bezpieczeństwo i higiena pracy. *Przegląd Prawa i Administracji*, 96, 95–100.
- Wyka, T. (2003). *Ochrona zdrowia i życia pracownika jako element treści stosunku pracy*. Warszawa: Difin.
- Wyka, T. (2014). Bezpieczeństwo i higiena pracy. W: K. W. Baran (red.), *Kodeks pracy. Komentarz*. (s. 1147–1149) Warszawa: Wolters Kluwer.
- (Wyrok, 1998). Wyrok z dnia 19 maja 1998 r. U. 5/97. *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy*, 4, poz. 46, 245.
- (Wyrok, 2001). Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2001 r. II UKN 337/00 *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych*, 1, poz. 20, 35–37.
- (Wyrok, 2002). Wyrok z dnia 19 lutego 2002 U. 3/01. *Głosa*, 8, 5.
- Żurawska, A., Stuglik, A., (2003). *Ochrona mienia pracodawcy-odpowiedzialność pracownicza*. Warszawa: C.H. Beck.

Błażej Mądrzycki

Legal aspects of the security in the library – selected issues

Summary

The basic library functions of collecting, processing, storing and sharing collections require the employed librarians a number of obligations related to what is widely considered as “protection”. The concept of security in the library needs to be seen, therefore, from different perspectives: from basic forms of protection and security inherent in employment contract, to the protection of the library properties. Regulations concerning the safety of the work process in the library has never been regulated in a particular manner, therefore, it is necessary to examine the generally applied bills. A similar procedure should be carried out analyzing issues related to the protection of library properties and the responsibility for damage.

Keywords: librarian, security and hygiene at work, worker’s responsibility, material responsibility.